

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/s (3) 2023

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемурастов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодида Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Шарипов Шоҳруз Фахриддин ўғли</i> ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА ХУСУСИЙЛАШТИРИШ СИЁСАТИ ТАРИХИ	9-14
<i>Хо'jamuratov Umarjon Rustamovich</i> O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	15-22
<i>Raxmanov Zafar Odilovich, Aloxunov Alisher Axmadjonovich</i> FARG'ONA VODIYSI YODGORLIKLARIDA ANIQLANGAN TAMG'ALI SOPOL IDISHLAR.....	23-26
<i>Mirhakimova Feruza Xoldorjon qizi</i> МАНМУДХО'ЖА ВЕНБУДИЙ УЙ МУЗЕҲИ ТАРИХИ	27-31
<i>Жабборова Ойдина Ихтиёржон қизи</i> XX АСРНИНГ 20-30 ЙИЛЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛАР ТОМОНИДАН ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАРНИ ГЕРМАНИЯГА ЎҚИШГА ЮБОРИЛИШНИНГ ТАШКИЛ ҚИЛИНИШИ.....	32-35

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Эшов Мансур Пулатович, Насырходжаева Дилафруз Сабитхановна</i> ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ КОНЦЕПЦИЯСИ ВА УНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	36-43
<i>Шадманов Эркин Шеркулович</i> МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ ДЕТЕРМИНАНТ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	44-52
<i>Асатуллаев Хуршид Сунатуллаевич</i> ДАВЛАТ ФИСКАЛ (БЮДЖЕТ-СОЛИҚ) СИЁСАТИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ВА БАНДЛИККА ТАЪСИРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	53-60
<i>Кулибоев Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ БЮДЖЕТДАН МОЛИЯЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИ ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	61-68
<i>Razzaqova Durdon Adashboy qizi</i> IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA BUXGALTERIYA DASTURINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI.....	69-76
<i>Muminova Elnorahon Abdulkarimovna, Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li</i> YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING O'RNI	77-86
<i>Эргашев Отамурод Тоштемурович</i> КИЧИК БИЗНЕСНИ МОЛИЯ-КРЕДИТ МЕХАНИЗМЛАРИ ОРҚАЛИ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ Йўналишлари.....	87-93
<i>Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna, Qobulov Ozodbek O'ktamboy og'li</i> MINTAQALARDA GLOBAL OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA TADQIQOTNING O'RNI	94-97
<i>Isaqova Zebo Murodovna</i> DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHA BOSHQARUVI STANDARTLARI INTEGRATSIYASI.....	98-104
<i>Улашов Алибой Рашид ўғли</i> ҚОЗОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНИШИДА МИНТАҚАВИЙ ТАФОВУТЛАРНИНГ ЎРНИ	105-113

<i>Матюсупов Бунёд</i> АҚЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ТУРИЗМ ДЕСТИНАЦИЯЛАРИ ВА ШАҲАРЛАРДА САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ	1114-123
<i>Мухитдинова Камола Алишеровна</i> ИҚТИСОДИЁТДА ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТИ ВА УНИ БЕЛГИЛОВЧИ ОМИЛЛАР	124-131
<i>Ҳакимов Ҳакимжон</i> ДАВЛАТ ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗЛАРИ БЎЙИЧА ДАРОМАДЛИЛИК ЭГРИ ЧИЗИҒИНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	132-141
<i>Achilova Ramziya A'zamovna</i> ISHCHI KUCHI VA UNING BANDLIGI	142-149
<i>Nasriddinova Dildora Shukrullayevna</i> OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA MODELLARINI YARATISH	150-157
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Хайридинов Аббосхон Анварович</i> YOSHLAR ORASIDA MAFKURAVIY TAHDIDLARNI OLDINI OLISHDA HUQUQ TARTIBOT ORGANLARINING VAZIFALARI	158-162
<i>Jurayev Alisher Tulqinboyevich</i> TA'LIMGA OID DAVLAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLARNING IJTIMOY AHAMIYATI	163-170
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i> ТРАДИЦИОНАЛИЗМ В ФИЛОСОФИИ КОНФУЦИАНСТВА.....	171-176
<i>Qayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING SOSIOLOGIK QARASHLARINI O'RGANISHNING METODOLOGIK JIHATLARI.....	177-183
<i>Shokirov Mubin Rustamovich</i> MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHDA TARIXIY TAFAKKUR MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	184-188
<i>Нуруллаева Зулхумор Сидаматовна</i> МАҚОМ САНЪАТИ БАДИИЙ-ЭСТЕТИК ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	189-193
<i>Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна</i> “ҲУШ ДАР ДАМ” МОҲИЯТИ: МЕТАФИЗИК ТАҲЛИЛ	194-199
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLATNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI: VUJUDGA KELISH SHARTLARI, BELGILARI VA FUNKSIYALARI	200-204
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Xolmatova Malika Ibadullayevna</i> AD'JEKTIVLI IDIOMALAR: QO'LLANILISHI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY AHAMIYATI TAHLILI.....	205-209

<i>Olga Filippova</i> CLUSTER IMPLEMENTATION OF FUNCTIONS OF REDUNDANCY MEANS.....	210-222
<i>Эргашева Асаль Эркиновна</i> СПЕЦИФИКА РИТМИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЗЫ МАРИНЫ ЦВЕТАЕВОЙ	223-226
<i>Xaitova Gulhayo Tovasharovna</i> TILSHUNOSLIKDA “YAQIN – UZOQ” OPPOZITSIYASINING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI MASALASI (ingliz va o‘zbek tillari misolida)	227-231
<i>Rustamova Dilrabo</i> ATAMALAR LUG‘ATIDA LUG‘AT MAQOLASINING TUZILISHI.....	232-241
<i>Кдырбаева Бахытгуль Кеунимжаевна</i> ПАРНЫЕ СЛОВА В КАРАКАЛПАКСКОМ ЯЗЫКЕ: ОБЗОР ОСНОВНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	242-248
<i>Fayziyeva Aziza Anvarovna, Sadirova Sitara Sobirovna</i> TARJIMA MUAMMOLARINI YECHISH STRATEGIYALARI	249-253
<i>Alaudinova Dilnoza Rustam qizi</i> FRAZEOLOGIK (TURG‘UN) BIRIKMALAR VA ULARNI TARJIMA QILISH USULLARI	254-260
<i>Erdonova Muxlisa Hoshim qizi</i> ORNITONIM KOMPONENTLI MAQOLLARNING LINGVISTIK TADQIQI.....	261-265
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Zaripov Mirzali Miraliyevich</i> KORRUPTSIYA MUAMMOLARINING SABABLARI VA YECHIMLARI	266-270
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	271-276
<i>Yarkinay Nurumbekova Anarmatovna</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA MURABBIYLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK ZARURAT.....	277-284
<i>Sadullayev Dilmurod Baxtiyor o‘g‘li</i> INNOVATSIYA BOSHQARUV ASOSIDA BOSHQARUV XODRLARINI TAYYORLASH SIFATINI OSHIRISH OMILLARI	285-290
<i>Xudayqulova Zarifa Ummatqulovna</i> BO‘LAJAK PEDAGOGLARNI AKSIOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA MA‘NAVIY-MA‘RIFIY FAOLIYATGA TAYYORLASH IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	291-301
<i>Бекчанова Солиха Давлатназаровна</i> ТИББИЁТ ОЛИЙ ТАЛИМ МУАССАСАЛАРИ ТАЛАБАЛАРИДА ДИВЕРГЕНТ ТАФАККУРНИ РИВИЖОЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКОНИЯТЛАРИ	302-307
<i>Xasanova Gulsanam Xusanovna</i> MAGISTRATURA TALABALARING TASHKILIIY-BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODELII	308-314
<i>Allanazarov Qo‘ldosh Olimovich</i> TALABALARNING TANLAGAN KASBIY FAOLIYATI VA IJODIY QOBILİYATLARINI INTERFAOL METODLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH	315-319

<i>Umarov Nurbek Irkinovich</i> KVEST TEXNOLOGIYASINI TA'LIM JARAYONIDA QO'LLASH ASOSLARI	320-324
<i>Буранова Мадина Уктамовна</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРАДИЦИОННОГО И НЕТРАДИЦИОННОГО ВИДОВ ЧТЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	325-330
<i>Зияева Хушнудабону Илхомжон кизи</i> ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА	331-339
<i>Toshpulatova Dilraboixon Sobirjonovna</i> BIOLOGIYA FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH	340-346
<i>Madaminova Nargiza Zuxridinovna</i> YOSHLAR MA'NAVIIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA IJTIMOIY FANLARNING AHAMIYATI	347-351
<i>Shomurzayeva Nasiba Xoshimovna</i> PIYODA YURISH SAYOHATLARNI TALABALAR O'RTASIDA OMMALASHTIRISH	352-356
<i>Xoliyorov Murod Shavkatovich</i> O'QUVCHI YOSHLARDA IJTIMOIY MOTIVLARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI.....	357-362
<i>Хамроқулова Дилнавоз</i> БОЛАЛАРДА ТАБИАТГА ДОИР ТАСАВВУР ВА ТУШУНЧАЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИ....	363-366
<i>Tursunova Shaxzoda Baxromovna</i> TEXNOLOGIYA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILIYATI VA BOSHQARUV MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	367-373
<i>Usmonov Abdurashid Norbo'tayevich</i> O'QUVCHILARDA DEVIANT XULQ SHAKLLARINING NAMOYON BO'LISHI VA TAHLILI	374-380
<i>Ўтанов Ўткир</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ЎҚИТУВЧИ МАЪНАВИЙ ҚИЁФАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ	381-387
<i>Kuchkarov Bahodir Tashmurodovich</i> BO'LAJAK HARBIY OFITSERLARDA UMUMMADANIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI	388-392

12.00.00– ЮРИДИК ФАНЛАР

Zaripov Mirzali Miraliyevich

Tadqiqotchi, Toshkent davlat yuridik universiteti

KORRUPSIYA MUAMMOLARINING SABABLARI VA YECHIMLARI

Annotatsiya. Korrupsiya bu butun dunyodagi jamiyatlarni qiynayotgan, rivojlanishga to'sqinlik qiladigan va fuqarolarning o'z hukumatlariga bo'lgan ishonchini susaytiradigan doimiy masala. Bu poraxo'rlik, talon-taroj qilish, qarindoshlik va favoritizm va boshqalar kabi turli shakllarda namoyon bo'ladi. Korrupsiyaga qarshi samarali kurashish uchun uning asosiy sabablarini tushunish va tegishli yechimlarni amalga oshirish juda muhimdir. Ushbu maqola korrupsiyaga olib keladigan omillarni o'rganishga va potensial vositalarni taklif qilishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: omillar, yaqin aloqalar, muzokaralar, kelishmovchiliklar, potensial yechimlar

Zaripov Mirzali Miraliyevich

Researcher, Tashkent State University of Law

CAUSES AND SOLUTIONS TO CORRUPTION PROBLEMS

Abstract. Corruption is a persistent issue that plagues societies all around the world, hindering development and undermining the trust of citizens in their governments. It manifests in various forms, such as bribery, embezzlement, nepotism, and favoritism, amongst others. In order to combat corruption effectively, it is crucial to understand its root causes and implement appropriate solutions. This article aims to explore the factors contributing to corruption and propose potential remedies.

Keywords: factors, close ties, negotiations, disagreements, potential solutions

Зарипов Мирзали Миралиевич

Исследователь

Ташкентский государственный
юридический университет

ПРИЧИНЫ И РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ КОРРУПЦИИ

Аннотация. Коррупция это постоянная проблема, которая поражает общество по всему миру, препятствуя развитию и подрывая доверие граждан к своим правительствам. Она проявляется в различных формах, таких как взяточничество, растрата, кумовство и фаворитизм, среди прочих. Для эффективной борьбы с коррупцией крайне важно понять ее коренные причины и внедрить соответствующие решения. Цель этой статьи - изучить факторы, способствующие коррупции, и предложить возможные средства правовой защиты.

Ключевые слова: факторы, тесные связи, переговоры, разногласия, потенциальные решения

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3SI9Y2023N39>

Kirish. So'nggi yillarda va ayniqsa 1990-yillarning o'n yilligida korrupsiya deb ataladigan hodisa katta e'tiborni tortdi. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda, katta

yoki kichik, bozorga yo'naltirilgan yoki boshqa ayblovlar tufayli korrupsiya, hukumatlar quladi, taniqli siyosatchilar (shu jumladan mamlakatlar prezidentlari va bosh Vazirlar) rasmiy lavozimlarini yo'qotdilar va ba'zi hollarda butun siyosiy sinflar almashtirildi[3;61-82b].

Korrupsiya yangi hodisa emas. Ikki ming yil oldin, Hind qirolining bosh vaziri Kautilya allaqachon Arthashastra kitobini yozib, uni muhokama qilgan edi. Yetti asr oldin Dante poraxo'rlarni Jahannamning eng chuqur joylariga joylashtirdi va bu o'rta asrlarning buzuq xatti-harakatlari uchun noroziligini aks ettirdi. Shekspir o'zining ba'zi o'yinlarida korrupsiyaga muhim rol o'ynadi; va Amerika Konstitutsiyasi poraxo'rlikni AQSh Prezidentining impichmentiga olib kelishi mumkin bo'lgan aniq ko'rsatilgan ikkita jinoyatlardan biriga aylantirdi. Biroq, hozirda korrupsiyaga qaratilayotgan e'tibor darajasi misli ko'rilmagan va g'ayrioddiy narsa emas.

Masalan, 31 yil 1995 dekabrda yil oxiridagi tahririyatida Financial Times 1995 yil korrupsiya yili sifatida tavsiflangan. Keyingi ikki yil xuddi shu nomga sazovor bo'lishi mumkin edi.

Hozirgi vaqtda korrupsiyaga nisbatan butun dunyo bo'ylab tashvish kuchaymoqda. Buning uchun bir nechta omillar javobgardir. Birinchidan, endi korrupsiya universal ekanligi to'g'risida kelishuvga erishildi. U rivojlangan va rivojlanayotgan barcha mamlakatlarda, davlat va xususiy sektorda mavjud, shuningdek, notijorat va xayriya tashkilotlarida.

Ikkinchidan, korrupsiya ayblovlari endi asosiy rol o'ynaydi siyosatda boshqa vaqtlarga qaraganda. Hukumatlar qulab tushdi, dunyoga mashhur jamoat arboblarning martabalari vayron bo'ldi va obro'li tashkilotlar va biznes firmalarning obro'si buning hisobiga yomonlashdi. Xalqaro ommaviy axborot vositalari bu haqda xabar berishmoqda va janjallar va noto'g'ri xatti-harakatlar, yangilik sifatida qaraladi va g'ayrat va kuch bilan tekshiriladi.

Korrupsiya davlat idorasidan xususiy shaxslar uchun foydalanish deb ta'riflanadi, daromad yoki boshqacha qilib aytganda, ofis egasi tomonidan o'z shaxsiy manfaati uchun rasmiy lavozim, unvon yoki maqomdan foydalanish. Ushbu ta'rifdan kelib chiqqan holda, korrupsion xatti-harakatlarga misollar: poraxo'rlik, tovlamachilik, firibgarlik, o'zlashtirish, qarindoshlik, kronizm, davlat aktivlari va mulkini xususiy foydalanish uchun o'zlashtirish va ta'sir qilish.

Ushbu buzuq xatti-harakatlar ro'yxatida firibgarlik va o'g'irlash kabi faoliyat mansabdor shaxs tomonidan yakka o'zi va ikkinchi tomonning ishtirokisiz amalga oshirilishi mumkin. Poraxo'rlik, tovlamachilik va savdo-sotiq kabi boshqa tomonlar ikki tomonni o'z ichiga oladi.

Korrupsiyaning ikki tomon turi turli sharoitlarda paydo bo'lishi mumkin. Ko'pincha duch kelinadigan quyidagilar bilan bog'liq:

Hukumat shartnomalari: pora shartnomani kim olishiga ta'sir qilishi mumkin, shartnoma shartlari, shuningdek subpudrat shartlari loyihani amalga oshirilishi.

Hukumat foydalari: pora pul ajratish ta'sir qilishi mumkin kredit subsidiyalari va qulay narxlar va almashinuv kabi imtiyozlar narxlar nazorati va bir nechta valyuta kurslari mavjud bo'lgan stavkalar. Pora litsenziyalar va ruxsatnomalarni olishda ham muhim bo'lishi mumkin bunday yuqori ayrim tovarlarni import sifatida foydali iqtisodiy faoliyati talab va qisqa ta'minoti.

Bundan tashqari, pora uchun ish mumkin imtiyozli maktablarga kirish kabi tabiiy imtiyozlarga ega bo'lish, subsidiyalangan tibbiy yordam, subsidiyalangan uy-joy va ko'chmas mulk va xususiylashtirilayotgan korxonalaridagi katta mulk ulushlari.

Davlat daromadi: pora miqdorini kamaytirish uchun ishlatilishi mumkin soliqlar, yig'imlar, yig'imlar, bojxona to'lovlari va elektr energiyasi va boshqa kommunal xizmatlar biznes firmalari va xususiy shaxslardan olinadigan to'lovlar.

Vaqtini tejash va tartibga solishdan qochish: pora tezlashishi mumkin faoliyatni amalga oshirish uchun ruxsat, litsenziya va ruxsatnomalar berish bu mukammal qonuniydir. Bu burilish uchun "yog'li pul" deb ataladi byurokratiya g'ildiraklari yanada silliq, tezkor va umidvor to'g'ri yo'nalish. Haqiqatan ham dahshatli narsa haqida o'ylash ham qiyin emas qoidalar va qoidalar va ularni qo'llash usuli, shu qadar murakkab va og'irki, narsalarni olishning yagona yo'li qoldi, ulardan qochish uchun pul to'lash kerak.

Huquqiy va tartibga solish jarayonlarining natijalariga ta'sir qilish: pora olish mumkin nazorat qiluvchi organlarga imtiyozlar berish uchun foydalaniladi. Xususiy partiyalar ishtirok etganda, harakat qilish va boshqa tomonga qarash amaldagi qonunlar, qoidalar va qoidalarni buzgan faoliyatda ifloslanishni nazorat qilish, salomatlikni oldini olish bilan bog'liq bo'lganlar kabi xavflar yoki qurilish qoidalarida bo'lgani kabi jamoat xavfsizligini ta'minlash va yo'l harakati qoidalari. Xuddi shunday, pora berish uchun pora berish mumkin sud ishlarida yoki boshqa huquqiy va normativ-huquqiy hollarda boshqa ustidan partiya ish yuritish.

Adabiyotlar taxlili va metodologiya. Ayni paytda O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashning umumiy chora-tadbirlari ishlab chiqildi. Va dunyoda yetakchi o'rinni egallab turibdi. Korrupsiya jamiyatning barcha qatlamlariga kirib, mamlakatga tuzatib bo'lmaydigan juda katta zarar yetkazmoqda. Ushbu hodisa ancha vaqtlar oldin paydo bo'lgan va jamiyat uchun jiddiy xavf tug'diradi.

2017-yil 3-yanvarda "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunining qabul qilinishi[1] - bu sohada yangi bir sahifani ochib berdi. Ushbu qonun hujjati quyidagi o'ziga xos xususiyatlarga ega".

Va shuningdek biz tahlillar natijasida korrupsiyaga xos bo'lgan bir nechta xususiyatlarni farqlashimiz mumkin:

korrupsiya - bu bir xil jinoyatlarning mexanik oddiy to'plami emas, balki murakkab ijtimoiy va huquqiy hodisa;

korrupsiya - bu tizimli hodisa, shuning uchun davlat xizmatchisiga bir martalik pora berishda korrupsiya ko'rib chiqilmaydi;

korrupsiya - bu davlat xizmatchilari tomonidan o'z manfaatlari yo'lida uchinchi shaxslardan moddiy va boshqa imtiyozlarni muntazam ravishda olish va h.k.[2].

Muhokama. Iqtisodiy ijara (yoki monopol foyda) tushunchasi korrupsiya mavzusidagi adabiyotlarda markaziy o'rinni egallaydi. Iqtisodiy ijara insonning o'ziga xos yoki o'ziga xos narsaga ega bo'lganda paydo bo'ladi. Bu o'ziga xos narsa dabdabali mahalladagi hashamatli kondominyum, shaharning markaziy biznes tumanidagi yer uchastkasi, neft qudug'i kabi tabiiy resurs yoki hatto go'zallik va joziba kabi yoqimli shaxsiy xususiyatlar bo'lishi mumkin.

Bunday maxsus aktivga ega bo'lgan shaxs undan foydalanish uchun odatdagidan ko'proq narx olishi va iqtisodiy ijara yoki monopol foyda olishi mumkin. Tasavvur qilish uchun, ajoyib ko'rinishga ega, maftunkor shaxs va ajoyib aktyorlik, qo'shiq va raqs mahoratiga ega bo'lgan yosh xonim bor deylik.

Ushbu maxsus shaxsiy aktivlar tufayli u butun mamlakat bo'ylab superyulduz va o'spirinlarning yuragiga aylanadi va shu bilan uning tashqi ko'rinishi uchun katta summa buyuradi. Ammo uning iqtisodiy ijarasi aniq nima?

Buni aniqlash uchun u keyingi eng yaxshi narsani bilish kerak. Agar u super yulduz bo'lsa, pul topish uchun qila oladi. Aytaylik, u huquqshunoslik darajasiga ega, shuning uchun u egallashi mumkin bo'lgan keyingi eng yaxshi kasb advokat bo'lishdir.

Keyin uning superyulduz sifatidagi daromadi va keyingi eng yaxshi kasbidan (advokat sifatida) olishi mumkin bo'lgan daromad o'rtasidagi farq g'ayrioddiy go'zal yuzga ega bo'lganligi uchun uning iqtisodiy ijarasidir, char, va ajoyib qo'shiq, raqs va aktyorlik iste'dodlari – mamlakatimizda boshqa hech bir yosh ayol mos mumkin qozongan birikmasidir.

Shunga o'xshash fikrlash yo'nalishi hukumat vazirligining biznes lisenziyasini berish idorasida ishlaydigan kichik byurokrat uchun ham qo'llanilishi mumkin. Aytaylik, ushbu byurokrat yozish, rasmiy muhrni muhrlash, tegishli imzolarni olish va biznesga ruxsat beruvchi avtorizatsiya xatini etkazib berish mas'uliyatiga ega korxonalar iqtisodiy faoliyatning ma'lum bir yo'nalishi bilan shug'ullanadi. Biznes rahbarlari xatni tez va to'g'ri yozishdan xavotirda va uni to'g'ri muhrlab, imzolab, muhrlab, etkazib berishgan va ushbu maxsus xizmat uchun narx to'lashga tayyor.

Shunday qilib, xatni yozish, shtamplash va qayta ishlash monopoliyasiga ega bo'lgan byurokrat o'z rasmiy lavozimidan mijozlaridan iqtisodiy ijara haqini olish uchun foydalanishi mumkin. Uning iqtisodiy ijarasi miqdorini bilish uchun foydali yondashuv, agar u lisenziyalash idorasidan ishdan bo'shatilsa, nima topishi mumkinligi haqida o'ylashdir.

Agar u davlat ishini yo'qotganda qila oladigan keyingi eng yaxshi narsa taksi haydovchisi bo'lish bo'lsa, unda uning yangi ish joyidagi daromadi va davlat amaldori sifatida qabul qilish o'rtasidagi farq uning iqtisodiy ijarasidir. Yuqorida muhokama asosida, iqtisodiy kasb ko'pincha pora anglatadi, firibgarlik va "ijara izlab faoliyati sifatida davlat idorasi suiiste'mol qilish hisoblanadi "

Ixtiyoriy vakolatlar korrupsiyani muhokama qilishda yana bir asosiy tushunchani anglatadi. Shunday qilib, qoidalarni talqin qilish va amalga oshirishda ma'murlarga ba'zi moslashuvchanlik va ixtiyoriy vakolatlar berilishi kerak.

Hatto futbol o'yinida ham hakamga ixtiyoriy vakolatlar beriladi va jarima zarbasi berish yoki qoidabuzar futbolchiga sariq yoki qizil kartochka ko'rsatish kabi qarorlarga erishishda o'zining yaxshi fikrini amalga oshirishda katta erkinlikka ega. Ushbu qarorlar o'yinning yakuniy natijasini aniqlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.

Yuqoridagi fikrni biroz batafsilroq ko'rib chiqish uchun bojxona ma'muriyati bilan bog'liq ishni ko'rib chiqsak bo'ladi. Umumiy qoida, faraz qilaylik, mamlakatga kiradigan barcha iste'mol elektron tovarlaridan 50 foiz boj undirish uchun o'rnatildi. Ushbu qoidani amalga oshirish uchun bojxona xodimlariga bunday tovarlarni bojxona maqsadlarida qanday baholash bo'yicha ba'zi ko'rsatmalar berilishi kerak.

Ushbu muammoni hal qilishning aql bovar qilmaydigan usullaridan biri bu mamlakatga olib kirilishi mumkin bo'lgan barcha iste'mol elektron tovarlari narxlarini ko'rsatadigan kitob tayyorlashdir. Lekin tom ma'noda iste'mol elektron tovarlar minglab bor va har bir element brendlar katta, turli keladi, markadan, modellar, xususiyatlari, texnik xususiyatlari va narxlar.

Qisqa qilib aytganda, biz qoidalar va qoidalarni ishlab chiqishda qanchalik mohir bo'lishimizdan qat'i nazar, qoidalarni boshqaradigan va amalga oshiradigan mansabdor shaxslar tomonidan shaxsiy hukm va erkinlik uchun har doim joy bo'lishi kerak; yoki agar hamma narsa "kitob bilan" bajarilishi kerak bo'lsa, umumiy zarar bo'ladi.

Natijalar. Ko'pgina dalillar korrupsiya ming yillar davomida mavjud bo'lganligini ko'rsatadi, ammo so'nggi yillarda bu tobora ko'proq e'tiborni tortdi.

Korrupsiyani targ'ib qiluvchi sabablar yoki omillar-bu korrupsion harakatlarga bo'lgan talabga (jamoatchilik tomonidan) va korrupsiya aktlarining taklifiga (davlat amaldorlari tomonidan) ta'sir qiladigan omillar.

Talabga ta'sir qiluvchi omillar orasida eng muhimi (1) qoidalar va ruxsatnomalar; (2) soliq tizimlarining ayrim xususiyatlari; (3) sarf-xarajatlarning ayrim qarorlari; va (4) tovarlar va xizmatlarni bozordan past narxlarda taqdim etish. Korrupsiya aktlarini yetkazib berishga ta'sir qiluvchi omillar orasida byurokratik an'ana; davlat sektori ish haqi darajasi; jazo tizimlari; institutsional nazorat; qoidalar, qonunlar va jarayonlarning shaffofligi; va rahbariyat tomonidan belgilangan misollar.

Korrupsiyani o'lchash mumkin emas, lekin korrupsiya haqidagi tasavvurlarni o'lchash mumkin. Turli xil korrupsiya indeksleri bir nechta muassasalar tomonidan ishlab chiqilgan va turli tadqiqotchilar tomonidan ishlatilgan. Ba'zi iqtisodchilar tomonidan ilgari surilgan nazariy dalillar korrupsiya iqtisodiyot faoliyati uchun foydali bo'lishi mumkinligini ta'kidladilar. Ushbu dalillar rad etiladi va korrupsiya o'sishga salbiy ta'sir ko'rsatishi uchun turli xil sifat va miqdoriy sabablar keltirilgan.

Korrupsiyani kamaytirish bo'yicha choralar ko'rish mumkin, ammo unga qarshi kurashni davlat rolini isloh qilish zaruratidan mustaqil ravishda ko'rish mumkin emas. Sababi, davlatning ma'lum bir roli deyarli muqarrar ravishda korrupsiya uchun qulay zamin yaratadi.

Xulosa. Korrupsiya ko'p qirrali sabablarga ega murakkab muammo bo'lib, samarali bartaraf etish uchun kompleks yondashuvni talab qiladi. Shaffoflik va hisobdorlik, moddiy rag'batlantirish va ochko'zlikni bartaraf etish, shuningdek, qonun ustuvorligi va qonun ijrosini ta'minlashni kuchaytirish orqali jamiyatlar korrupsiyaga qarshi kurashda sezilarli yutuqlarga erishishi mumkin. Hukumatlar, fuqarolik jamiyati tashkilotlari va shaxslarning ushbu yechimlarni amalga oshirish va halollik va axloqiy boshqaruv madaniyatini rivojlantirishda birgalikda ishlashi juda muhimdir.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Korrupsiyaga qarshi kurash to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi qonuni. (2019) O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 1-son, 2-modda; Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 16.01.2019-y., 03/19/516/2484-son; 24.05.2019-y., 03/19/542/3177-son, 2019-y., 2-son, 47-modda)
2. M. V. Kostennikov (2004)., Kurakin A. V. davlat xizmati tizimidagi korrupsiyaning oldini olish.
3. Jonston, Maykl, 1997, "Davlat amaldorlari, shaxsiy manfaatlar va barqaror demokratiya: Siyosat va korrupsiya uchrashganda", Kimberli Enn Elliot, Korrupsiya va global iqtisodiyot muharriri, (Vashington: Xalqaro iqtisodiyot instituti) 61-82-betlar.
4. Bekker, Gari S. va Jorj J. Stigler, 1974 yil, "huquqni muhofaza qilish, qonunbuzarlik va xodimlar uchun kompensatsiya", huquqiy tadqiqotlar jurnali (yanvar) 1-18 betlar.
5. Braguinskiy, Serguey, 1996 yil, "turli xil iqtisodiy muhitda korrupsiya va Shumpeteriya o'sishi," zamonaviy iqtisodiy siyosat, jild. XIV (iyul) 14-25 betlar.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).